

УДК 94(477.8):929 “1919/47”

ПРОПАГАНДИСТСЬКИЙ РЕЙД УПА ДО СЛОВАЧЧИНИ В 1945 р.

Сергій АДАМОВИЧ

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника,
кафедра теорії та історії держави і права,
вул. Шевченка, 44 а, 76000, Івано-Франківськ, Україна
e-mail: sergey.adamovych@pnu.edu.ua
DOI: 10.15330/gal.36.95-100
ORCID: 0000-0003-4236-741X

У статті досліджується пропагандистський рейд Української повстанської армії (УПА) до Словаччини в 1945 р. під керівництвом Дмитра-Ярослава Вітовського. Автор стверджує, що завданням рейду підрозділів українського військового підпілля було інформування міжнародної спільноти про українську визвольну боротьбу і намагання нав'язати співпрацю з антикомуністичними словацькими політичними організаціями.

Рейд був добре стратегічно і тактично спланований та українським партизанам вдалося уникнути серйозних боїв із польськими військовими підрозділами, практично взагалі не вступати в збройні сутички з чехословацькими військово-поліційними з'єднаннями. Загалом, автор вважає, що внаслідок рейду українським повстанцям вдалося краще проінформувати словацьке суспільство і міжнародні політичні кола про цілі національного визвольного руху та продемонструвати високу військову боєздатність повстанських підрозділів.

Ключові слова: пропагандистський рейд, Українська повстанська армія, Організація українських націоналістів, словацьке антикомуністичне підпілля, Д. Вітовський.

Постановка проблеми. За вісімдесят років із часу створення Української повстанської армії українська історіографія не приділяла належної уваги впливові діяльності Української повстанської армії на національно-визвольну боротьбу народів Центрально-Східної Європи у 40–50 рр. ХХ століття. Особливого значення в цьому контексті набуває дослідження ролі успішного пропагандистського рейду підрозділів УПА до Словаччини у 1945 р. Крім того, залишається актуальним дослідження першого рейду УПА в Словаччину з огляду на нові напрацювання в зарубіжній історичній науці.

Аналіз досліджень і публікацій. Організацію і проведення рейду Української повстанської армії (УПА) до Словаччини в 1945 р. проаналізували в своїх працях В. В'ятрович та В. Ільницький¹. Загальних аспектів організації рейдів підрозділами УПА торкається Р. Забілий². У 48 томі Літопису УПА та публікаціях Р. Дрозда, М. Сирного і М. Шмігеля перший рейд повстанців в Словаччину проаналізований в світлі словацьких та чеських документів³. Участь в Словацькому рейді 1945 р. підрозділу В. Гошко-Мирона проаналізував М. Галів⁴. Спробу проаналізувати оцінку рейдів УПА зарубіжними істориками було здійснено Я. Шолохом⁵.

¹ В'ятрович В. *Рейди УПА теренами Чехословаччини*. Торонто ; Львів : Видавництво “Літопис УПА”. 2001. 208 с.; Ільницький В. До питання рейдів відділів УПА ВО–4 “Говерля” (1944–1949). *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2015. № 14. С. 28–38.

² Забілий Р. Підготовка та забезпечення маршів і постоїв рейдуючих відділів УПА. *Український визвольний рух*. 2006. № 6. С. 170–183.

³ Drozd R., Smigel M. The extinction of the Ukrainian culture of the Polish-Ukrainian-Slovak borderland and the image of the “Ukrainian Banderite” in Polish and Czechoslovak literature, journalism and cinematography, mid–1940 s–1980 s. *Muzeologia a kulturne dedictvo-museology and cultural heritage*. 2020. № 8 (2), pp. 91–116; Літопис Української Повстанської Армії. Т. 48: УПА в світлі словацьких та чеських документів (1945–1948). Книга перша: Рейди УПА в документах війська та апарату безпеки ЧСР (1945–1946) / ред.: Міхал Шмігель. Торонто ; Київ : Видавництво “Літопис УПА”, 2010. 861 с.; Šmigel M., Syrný M. “Rázne a prísne proti banderovcom...” Bezpenostné a politicko-spoločenské aspekty prienikov oddielov Ukrajinskej povstaleckej armády na území Československa v rokoch 1945–1947. *Acta Historica Neosoliensia*. 2019. № 22/2, pp. 24–45.

⁴ Галів М. Бойовий шлях сотні УПА “Булава” (1943–1948). *Український визвольний рух*. 2007. № 11. С. 138–166.

⁵ Шолох Я. Рейди УПА очима зарубіжних дослідників: оцінки та значення. *Проблеми історії України: факти, судження, пошуки*. 2003. № 10. С. 372–381.

Мета статті. З огляду на те, що нещодавно було введено до наукового обігу окремі чеські та словацькі джерела, на сучасному етапі недостатньо дослідженим є перший рейд УПА в Словаччину у 1945 р. Вивченню пропагандистського та військово-політичного значення для європейської спільноти рейду УПА у 1945 р. в Словаччину присвячена наша наукова стаття.

Виклад основного матеріалу. Рейди для визвольного руху давали змогу донести інформацію про боротьбу в Україні за кордон і були виявом військової майстерності повстанців⁶. У свою чергу, як зазначали М. Пекар, А. Симон, З. Токарова, період на зламі війни і миру приніс мешканцям Словаччини цілу низку нових, не завжди позитивних, вражень. Для більшості населення цієї країни головним почуттям була радість від закінчення війни. Однак воєнний конфлікт спричинив фундаментальну зміну відносин сил у глобальному масштабі, що відобразилося у формі боротьби за характер відновленої Чехословаччини, боротьби за владу в державі і обтяжливі економічні заходи. Набагато інтенсивніше й трагічніше зміни реалізовувалися в тій частині табору переможців, де панувала велика держава з панівно-примусовим тоталітарним режимом, підтримуваним величезною військовою силою⁷.

Самі повстанці писали, що завданням рейду було “показати західним українцям за лінією Керзона, що Українська революція не лише діє, але набирає більших розривів, а народам середньої Європи доказати, що не так справа маєтсья, як це представляє на міжнародному форумі кровожадна Москва, будь то би УПА вже не існує”⁸. Як зауважують словацькі дослідники М. Шмігель і М. Сирний “від початку підготовки рейду до його закінчення пріоритет надавався створенню найпозитивнішого образу українського націоналіста в словацькому суспільстві”⁹.

3 липня 1945 р. Дмитро-Ярослав Вітовський (псевдо Зміюка, з липня 1945 р. – Андрієнко) був командиром Словацького рейду, завданням якого було провести пропагандистську роботу в Чехословаччині та налагодити співпрацю із місцевим антикомуністичним підпіллям. На досвідченості і авторитетності Д. Вітовського наголосив І. Ільницький, вказуючи, що саме останньому доручили організувати і здійснити рейд УПА в Словаччину в 1945 р.¹⁰. До рейду залучили із Тактичного відтинку (ТВ) –24 “Маківка” сотню “Булаву” (командир Володимир Гошка-Мирон), з ТВ–22 “Чорний ліс” – курінь “Підкарпатський” (командир Павло Вацик-Прут), до складу якого входили сотні “Змії” (Микола Корж-Сокіл), “Заведії” (Буря). Підготовка до рейду розпочалася на Самбірщині, включала проходження місячного вишколу, де особливий акцент ставився на політвиховних заняттях, щоб підготувати не тільки військовика, а й пропагандиста¹¹.

25 липня 1945 р. о 22 годині вечора на Самбірщині відбулася нарада всіх командирів об’єднаного відділу. Андрієнко, який прибув напередодні зі своїм штабом і охоронним загоном подав кожному відділові напрямок маршу і збірні місця на випадок розбиття відділів. Тому що до кордону було досить далеко, і територія була наповнена більшовицькими військами, відділи мусили посуватися підвідділами, щоб пізніше, на Лемківщині, знову з’єднатися в одну цілість і прямувати до словацького кордону¹².

⁶ Забілий Р. Підготовка та забезпечення маршів і постоїв рейдуючих відділів УПА. *Український визвольний рух*. 2006. № 6. С. 183.

⁷ Pekár, M., Simon, A., & Tokárová, Z. (2017) Cena víťazstva. Odvlečení obyvatel'ov z územia Československa, Maďarska a Poľska do Sovietskeho zväzu v rokoch 1944–1945. Fórum Inštitút pre Výskum Menšín: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, p. 19–20.

⁸ Всеволод. Зі Сходу на Захід (рейд по Лемківщині, Пряшівщині та Закарпаттю). *Архів Центру дослідження визвольного руху*. Ф. 43. Т. 1. URL: <https://avr.org.ua/viewDoc/34693>.

⁹ Šmigel M., Syrný M. “Rázne a prísne proti banderovcom...” Bezpenostné a politicko-spoločenské aspekty prienikov oddielov Ukrajinskej povstaleckej armády na územie Československa v rokoch 1945–1947. *Acta Historica Neosoliensia*. 2019. № 22/2, p. 26

¹⁰ Ільницький В. До питання рейдів відділів УПА ВО–4 “Говерля” (1944–1949). *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2015. № 14. С. 33.

¹¹ Там само.

¹² Пропагандивний рейд. Відділи Н-того відтинку УПА на Словаччині (1946). *До зброї*. 1946. № 1 (01 04.1946). С. 33; В’ятрович В. *Рейди УПА теренами Чехословаччини*. Торонто; Львів: Видавництво “Літопис УПА”. 2001. С. 64.

Як згадував у споминах старший вістовий Іван Богуславський (Співак), до куреня “Підкарпатський” в лісі між селами Сприня і Недільна долучився Андрієнко. Командир Прут зробив збірку відділу і склав звіт Д. Вітовському. У промові Андрієнко сказав, “що ми підемо рейдом на Закерзоння, а може навіть і далше”¹³. Григорій Костюк (Незломний) залишив спогад про сприйняття Зміюки стрільцями: “Сам командир Зміюка (Андрієнко) був високої постави... Він умів гарно говорити, добре виконувати канцелярські справи, а в боях передавав ініціативу своїм підлеглим старшинам УПА”¹⁴. Сотня Зміюки була чисельно меншою від куреня “Підкарпатського”, але обмундирування мали краще і не були такі виснажені походом¹⁵.

Курінь Прута вирушив в рейд уже вночі 25 липня, а Андрієнко з рештою відділів 29 липня 1945 р. За три дні перейшли повіти Самбірський, Старосамбірський та Устрицький. 2 серпня того ж року повстанці вступили в бій з підрозділами дивізії внутрішніх військ більшовиків біля с. Скородно, в якому загинули три бійці і один був важко поранений, але, врешті, всі вони змогли прорватися через кордон¹⁶.

3 серпня 1945 р усі повстанські відділи знову зібралися в лісі під с. Лопінка у гміні Тісна на Лемківщині, де відбувся останній дводенний відпочинок¹⁷. Після того відділи з командиром Андрієнком двічі вступали в бій з польськими збройними підрозділами. Д. Вітовський також намагався налагодити стосунки з польськими антикомуністичними підпільниками через перемовини з одним із їхніх очільників під псевдо Ролек¹⁸. Так, загони УПА нав’язали бій із польськими загонами Війська Польського та Уряду безпеки. Двадцять сім вояків було вбито і двадцять поранено у пізнішому бою УПА під Одреховою¹⁹.

16 серпня 1945 р. командир Прут так означив цілі рейду в Словаччину перед вояками: “Відходимо на Словаччину, нові люди, нові завдання доказати перед світом, що ми борці воїни – УПА боремося за УССД і за свободу всіх інших народів, поневолених більшовиками – московським імперіалізмом. Наш клич “Воля народам, воля людині”. Ми за самовизволення всіх народів, ми за побудову держав всіх народів в їхніх етнографічних кордонах. Нашим обов’язком є розвіяти більшовицьку брехню...”²⁰.

22 серпня 1945 р. відбулася остання перед відходом в Словаччину нарада командирів відділів у с. Поляна Суровична. Командир Андрієнко “ще раз точно оговорив рейд в Словаччину”²¹. Тієї ж ночі близько 500 вояків УПА без жодного пострілу перетнули польсько-словацький кордон²². За словами згадуваного нами вище Співака “щораз то далше від кордону люди ставилися щораз то прихильніше до нас. Рейдували ми по районах Меджилабірці і Стропків. Командир Андрієнко ходив з двома роями аж у Пряшівщину і, як ми опісля довідалися, то він мав там нав’язати якісь переговори з проводом, який тоді мав перебувати в Словаччині”²³.

Д. Вітовський окремо наголошував аби стрільці не вступали в бойові зіткнення зі словацькими військовими підрозділами, за винятком нападу на УПА відділів радянських спецслужб²⁴. Загалом, за час рейду не відбулося значних боїв між загонами чехословацької армії та вояками УПА, всі повстанські звіти із першого словацького рейду підкреслюють надзвичайно приязне і дружнє ставлення словаків до стрільців УПА. Характерне воно було навіть і для

¹³ Літопис УПА. Група УПА “Говерля”. Книга друга: Спомини, статті та видання історично-мемуарного характеру / урядн. П. Содоль. Торонто : Видавництво “Літопис УПА”, 1992. Т. 19. С. 91.

¹⁴ Літопис УПА. Група УПА “Говерля”. Книга друга... С. 113.

¹⁵ Там само.

¹⁶ Adamovych, S. (2023). Dmytro-Yaroslav Vitovsky (1919–1947) and His Role in the Struggle Against the Soviet Authority. *Skhidnoievropeyskyi istorychnyi visnyk [East European Historical Bulletin]*, № 26, p. 60.

¹⁷ Пропагандивний рейд... С. 33.

¹⁸ Галузевий державний архів СБУ (ГДА СБУ). Ф. 5. Спр. 67449. Арк. 83–85.

¹⁹ Літопис УПА. Група УПА “Говерля”. Книга друга... С. 91–92.

²⁰ Там само. С. 124.

²¹ Пропагандивний рейд... С. 33.

²² В’ятрович В. *Рейди УПА теренами Чехословаччини*. Торонто ; Львів : Видавництво “Літопис УПА”. 2001. С. 64, 66.

²³ Літопис УПА. Група УПА “Говерля”. Книга друга... С. 92–93.

²⁴ Пропагандивний рейд... С. 35.

деяких працівників органів державної безпеки²⁵. Щодо підтримки упівців місцевим населенням, то чехословацькі комуністи звинувачували у цьому внутрішньополітичних опонентів – не комуністичні партії, особливо Демократичну партію, а також Греко-Католицьку Церкву²⁶.

До сіл рейдуючі як правило вступали увечері. Насамперед, займали місцеву поліцейську станицю, її членів затримували та запевнювали, що український відділ не буде вживати насилля і йому заборонено кривдити місцеве населення. На станицях проводили пропагандистську лекцію, в якій викладали свої цілі і причини боротьби. Згодом у селі збирали місцевих жителів і під час зустрічі політичний працівник УПА чи ОУН пропагував діяльність українських партизан. Інші члени відділу ходили по хатах і проводили індивідуальні бесіди. Одночасно шукали нічліг із можливістю приготування їжі та забезпечувалися харчами. Залишав село відділ УПА переважно вночі або вже на світанку²⁷.

Відзначимо, що у вже у першому селі на словацькій території повстанцям вдалося отримати підтримку місцевих мешканців під час спільної молитви: "...коли селяни почули Отче наш..., то не знали, що з ними діється. Тоді шойно побачили, що ми не жодні бандити"²⁸. Повстанці розповсюджували листівки словацькою мовою і залучили значну кількість добровольців, які виявили бажання вступити до збройних сил УПА.

Словацька газета "Демократ" у номері від 20 вересня 1945 р. писала: "Останніми тижнями з'явилися у північно-східній частині Словаччини озброєні групи... До цього часу не було випадків, щоб ці групи допускалися насильства над жителями чи майном громадян"²⁹. Відзначимо, що спроби комуністичної історіографії звинуватити повстанців у розправах над цивільними і євреями на сьогодні спростовано словацьким дослідником М. Шмігелем³⁰.

28 серпня 1945 р. у с. Діяпаловце Строківської округи Андрієнко після отримання депеші з української території, провів поділ рейдуючого відділу. Частина відділу, на чолі з самим Д. Вітовським, відійшла через Закарпаття до Галичини, інша – під командуванням П. Вацика-Прута повернулася на Лемківщину, куди прибула вже 10 вересня 1945 р. Решту вояків, які продовжили рейд по Словаччині, очолив невдовзі повстанець В. Гошко-Мирон. Разом із ним залишилося ще кілька членів штабу ТВ "Маківка"³¹.

Лише 11 вересня 1945 р. для зачистки простору Північно-Східної Словаччини від відділів УПА чехословацька армія у співпраці з радянськими військами розпочала воєнну операцію. Розпочалася вона із певним запізненням і без особливого успіху, оскільки у тому ж часі (10–11 вересня 1945 р.) дві із трьох рейдуючих сотень УПА, включно з командиром акції Андрієнком, відійшли з території Словаччини³². У самій Словаччині було зафіксовано лише поодинокі випадки бойових зіткнень, наприклад, в час коли упівці захопили невелику групу чехословацьких солдат, яких, зрештою, через декілька годин відпустили.

У третій декаді вересня 1945 р. відділ В. Гошко-Мирона переслідували чехословацькі війська, але без особливого натиску. 24 вересня 1945 р. він перейшов на Лемківщину і за різними даними перейшов на територію України 20 жовтня 1945 р. або уже в грудні того ж року³³. Фактично ці дати ми можемо вважати кінцевими для визначення хронології рейду.

²⁵ В'ятрович В. *Рейди УПА теренами Чехословаччини...* С. 69, 74.

²⁶ Drozd R., Smigel M. The extinction of the Ukrainian culture of the Polish-Ukrainian-Slovak borderland and the image of the "Ukrainian Banderite" in Polish and Czechoslovak literature, journalism and cinematography, mid-1940s–1980s. *Muzeologia a kulturne dedicstvo-museology and cultural heritage*. 2020. № 8 (2), pp. 104–105.

²⁷ Літопис Української Повстанської Армії. Т. 48 : УПА в світлі словацьких та чеських документів (1945–1948). Книга перша : Рейди УПА в документах війська та апарату безпеки ЧСР (1945–1946) / ред. Міхал Шмігель. Торонто; Київ : Видавництво "Літопис УПА", 2010. С. 17.

²⁸ Пропагандивний рейд... С. 34.

²⁹ Мірчук П. *Українська Повстанська Армія. 1942–1952. Документи і матеріали*. Львів, 1991. С. 111.

³⁰ Šmigel, M. (2008). Kolbasovská masakra. Záhadné vraždy komunistov a Židov na severovýchodnom Slovensku v roku 1945. *História: revue o dejinách spoločnosti*. Roč. 8, č. 5, pp. 23–26.

³¹ В'ятрович В. *Рейди УПА теренами Чехословаччини...* С. 69.

³² Літопис Української Повстанської Армії. Т. 48 : УПА в світлі словацьких та чеських документів (1945–1948)... С. 22.

³³ Галів М. Бойовий шлях сотні УПА "Булава" (1943–1948). *Український визвольний рух*. 2007. № 11. С. 151.

Висновки. Отже, рейд УПА в Словаччину 1945 р. мав як військово-тактичне значення, бо продемонстрував боєздатність і маневреність українських підпільних військових підрозділів, але й пропагандистське, оскільки презентував для словацького народу і української меншини в Словаччині цілі і завдання українського визвольного руху. Одночасно Д. Вітовський спробував налагодити співпрацю з антикомуністичними політичними силами Польщі та Словаччини для спільної протидії більшовицькій окупації і нав'язування комуністичної диктатури.

Перспективи подальших розвідок цього питання. Опрацьовані автором дані про рейд УПА в Словаччину будуть доповнюватися виявленими архівними матеріалами та науковими напрацюваннями із словацьких і чеських науково-дослідницьких установ для подальшого дослідження подій, які були пов'язані з рейдом УПА та його наслідками для національно-визвольних рухів Словаччини і України.

THE PROPAGANDA RAID OF THE UKRAINIAN INSURGENT ARMY (UPA) INTO SLOVAKIA IN 1945

Serhii ADAMOVYCH

*Vasyl' Stefanyk Precarpathian National University,
Department of Theory and History of State and Law,
Shevchenko St., 44 a, 76000, Ivano-Frankivsk, Ukraine
e-mail: sergey.adamovych@pnu.edu.ua
ORCID: 0000-0003-4236-741X*

Summary

The article studies the propaganda raid of the Ukrainian Insurgent Army (UPA) into Slovakia in 1945, led by Dmytro-Yaroslav Vitovsky. The author states that the objective of the raid of the units of Ukrainian military underground was to inform the international community about the Ukrainian liberation struggle and to attempt to establish cooperation with anti-communist Slovak political organizations. The raid began on July 25, 1945, with the insurgents crossing the Polish border to support the resistance of Ukrainians in Zakerzonia against the chauvinistic policy of the Poles. They engaged in armed clashes with Polish military units in the Lemko region and, on August 22, 1945, approximately 500 UPA soldiers crossed the Polish-Slovak border without a shot.

The raid was strategically and tactically planned and the Ukrainian partisans were able to avoid serious clashes with Polish military units and hardly engaged in armed conflict with Czechoslovakian military and police forces. During the raid, the insurgents were able to positively influence the Slovak population and activate anti-communist sentiments in the country. Communist historiography in Czechoslovakia and Russian pseudo-science engaged in myth-making and accused Ukrainian soldiers of oppressing local residents and repressing Jews.

However, contemporary Slovak historiography, based on archival documents, has refuted these accusations. Unfortunately, there is no information whether D. Vitovsky was able to establish any lasting political relations with anti-communist Slovak democratic movements. Overall, the author believes that the UPA's raid enabled Ukrainian insurgents to better inform Slovak society and international political circles about the goals and objectives of the national liberation movement, demonstrate the high military capability of the insurgent units, and express their support for Ukrainians in Slovakia.

Keywords: *propaganda raid, Ukrainian Insurgent Army, the Organization of Ukrainian Nationalists, Slovak anti-communist underground, D. Vitovsky*

REFERENCES

- Adamovych, S. (2023). Dmytro-Yaroslav Vitovsky (1919–1947) and His Role in the Struggle Against the Soviet Authority. *Skhidnoievropeyskyi istorychnyi visnyk [East European Historical Bulletin]*, no 26, pp. 55–65. Doi: <https://doi.org/10.24919/2519-058X.26.275160> (in English).
- Archive of the Liberation Movement Research Center. F. 43: The Stratyn archive of OUN and UPA documents. Vol. 1. Case (Vsevolod. From East to West (a raid on Lemkivshchyna, Pryashivshchyna and Transcarpathia). URL: <https://avr.org.ua/viewDoc/34693> (in Ukrainian).
- Drozd, R & Smigel, M. (2020) The extinction of the Ukrainian culture of the Polish-Ukrainian-Slovak borderland and the image of the “Ukrainian Banderite” in Polish and Czechoslovak literature, journalism and cinematography, mid–1940 s–1980 s. *Muzeologia a kulturne dedictvo-museology and cultural heritage*, no 8 (2), pp. 91–116. Doi: <https://doi.org/10.24919/2519-058X.26.275160.10.46284/mkd.2020.8.2.6> (in English).

- Haliv, M. (2007) Boiovyi shliakh sotni UPA "Bulava" (1943–1948) [The combat path of a hundred UPA "Bulava" (1943–1948)]. *Ukrainskyi vyzvolnyi rukh*, no 11, pp. 138–166 (in Ukrainian).
- Ilnytskyi, V. (2015) Do pytannia reidiv viddiliv UPA VO–4 "Hoverlia" (1944–1949) [On the issue of raids by departments of the UPA VO–4 "Hoverlya" (1944–1949)]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nau*, no 14, pp. 28–38 (in Ukrainian).
- Mirchuk, P. (1991) *Ukrainska Povstanska Armiiia. 1942–1952. Dokumenty i materialy* [Ukrainian Insurgent Army. 1942–1952. Documents and materials]. Lviv (in Ukrainian).
- Pekár, M., Simon, A., & Tokárová, Z. (2017) Cena víťazstva. Odvlečenie obyvateľov z územia Československa, Maďarska a Poľska do Sovietskeho zväzu v rokoch 1944–1945 [The price of victory. Deportation of residents from the territory of Czechoslovakia, Hungary and Poland to the Soviet Union in 1944–1945]. *Fórum Inštitút pre Výskum Menšín: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach*. 122 s. (in Slovak).
- Propahandyvnyi reid. Viddily N-toho vidtynku UPA na Slovachchyni (1946) [Propaganda raid. Departments of the Nth branch of the UPA in Slovakia]. *Do zbroi*, no 1 (01. 04. 1946), pp. 33–36 (in Ukrainian).
- Šmigel, M. (Comps.) (2010) *Litopys UPA. UPA v svitli slovatskykh ta cheskykh dokumentiv (1945–1948). Knyha persha: Reidy UPA v dokumentakh viiska ta aparatu bezpeky ChSR (1945–1946)* [Litopys UPA. New series. UPA in the light of Slovak and Czech documents (1945–1948). Book one: UPA raids in documents of the army and the security apparatus of the Czechoslovak Republic (1945–1946)]. Toronto; Lviv: Vydavnytstvo "Litopys UPA", vol. 48. 866 p. (in Ukrainian).
- Sholokh Ya. (2003). Reidy UPA ochyma zarubizhnykh doslidnykiv: otsinky ta znachennia [UPA raids through the eyes of foreign researchers: assessments and significance]. *Problemy istorii Ukrainy: fakty, sudzhennia, poshuky*, no 10, pp. 372–381 (in Ukrainian).
- Sectoral State Archive of Security Service of Ukraine (HDA SBU). F. 5. Case. 67449 (The right to indict Vitovsky Dmytro Dmytrovych). 93 p. (in Ukrainian).
- Šmigel, M. (2008). Kolbasovská masakra. Záhadné vraždy komunistov a Židov na severovýchodnom Slovensku v roku 1945 [Kolbasovska massacre. Mysterious murders of communists and Jews in northeastern Slovakia in 1945]. *História: revue o dejinách spoločnosti*, roč. 8, č. 5, pp. 23–26 (in Slovak).
- Šmigel, M & Syrný, M. (2019). "Rázne a prísne proti banderovcom..." Bezpenostné a politicko-spoločenské aspekty prienikov oddielov Ukrajinskej povstaleckej armády na územie Československa v rokoch 1945–1947 [Strongly and strictly against the Bandera people... Security and political-social aspects of the penetrations of units of the Ukrainian Insurgent Army into the territory of Czechoslovakia in the years 1945–1947]. *Acta Historica Neosoliensia*, no 22/2, pp. 24–45 (in Slovak).
- Sodol, P. (Comps.) (1992). *Litopys UPA. Hrupa UPA "Hoverlia" Knyha druha: Spomyny, statti ta vydannia istorychno-memeuarnoho kharakteru* [Litopys UPA. New series. Group of the UPA "Hoverlya" Book two: Memoirs, articles and publications of a historical-memoir nature], vol. 19. Toronto: Vydavnytstvo "Litopys UPA". 360 p. (in Ukrainian).
- V'iatrovych, V. (2001). *Reidy UPA terenamy Chekhoslovachchyny* [UPA raids in Czechoslovakia]. Toronto; Lviv: Vydavnytstvo "Litopys UPA". 208 p. (in Ukrainian).
- Zabilyi, R. (2006). Pidhotovka ta zabezpečennia marshiv i postoiv reiduiuchykh viddiliv UPA [Preparation and provision of marches and stands of raiding units of the UPA]. *Ukrainskyi vyzvolnyi rukh*, no 6, pp. 170–183 (in Ukrainian).